

Država i regulacija tržišta

Štragelj, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:180766>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Marko Štragelj

DRŽAVA I REGULACIJA TRŽIŠTA

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

DRŽAVA I REGULACIJA TRŽIŠTA

Završni rad

Marko Štragelj

JMBAG:0303051561, redovan student

Studijski smjer: Financijski management

Mikroekonomija (na preddiplomskom studiju)

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Kolegij: Mikroekonomija

Mentor: izv.prof.dr.sc. Daniel Tomić

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisan Marko Štragelj, kandidat za prvostupnika ekonomije, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Marko Štragelj, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Država i regulacija tržišta** koristi tako da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 2020. godine

Potpis

1. UVOD.....	1
2. STAVOVI O DRŽAVI	3
2.1. ORGANSKI STAV O DRŽAVI	3
2.2. MEHANIČKI STAV O DRŽAVI.....	3
3. ULOGA DRŽAVE U REGULACIJI TRŽIŠTA.....	5
3.1. PITANJE PONUDE JAVNIH DOBARA.....	5
3.2. PROBLEM VANJSKIH UČINAKA	6
3.3. VELIKI RIZICI I NESAVRŠENE INFORMACIJE.....	11
3.4. PROBLEM MONOPOLA.....	13
3.5. PRERASPODJELA DOHOTKA ILI BOGATSTVA.....	16
3.6. STABILIZACIJSKE MJERE	18
3.7. PRAVNE REGULATIVE	23
4. NEDOSTACI DRŽAVNE REGULACIJE	25
4.1. PROBLEM SPOROSTI	27
4.2. PROBLEM POTICAJA	27
4.3. PROBLEM S INFORMACIJAMA	27
4.4. PROBLEM U DISTRIBUCIJI	28
5. ZAKLJUČAK	29
POPIS LITERATURE.....	31
POPIS GRAFIKONA, SLIKA I TABLICA.....	34
SAŽETAK	35
SUMMARY	36

1. Uvod

Treba li se država uplitati u događanja na tržištu ili ono treba biti samoregulacijsko i neometano od strane države, pitanje je o kojem se raspravlja dugi niz godina i velika je enigma među ekonomistima. Dugo vremena je u kapitalističkim državama vladalo liberalno načelo ekonomske slobode i neuplitanja države u ekonomske tokove, a začetnik ove teorije bio je Adam Smith koji je u svojem djelu „Bogatsvo naroda“ objavljenom 1776. godine zagovarao liberalizam i prirodnu slobodu pojedinca. Pojavom Velike ekonomske krize 1929. godine dolazi do kraha ekonomskog liberalizma, te počinje prevladavati politika državnog intervencionizma predvođena J. M. Keynesom. Keynesova politika državnog intervencionizma također je doživjela neuspjeh 70ih godina 20. stoljeća, pojavom stagflacije. Nakon toga dolazi do „buđenja“ ideologa slobodnog tržišta, tzv. neoliberalista, koje je predvodio Milton Friedman. Novim pokušajem provođenja politike slobodnog tržišta gdje se država što manje ili nikako ne upliće u gospodarstvo i ne arbitrira u "tržišnoj utakmici, došlo je do svjetske financijske krize koja je započela u Sjedinjenim Američkim Državama 2007. godine, što je dovelo do novih neslaganja između zagovornika tržišnog liberalizma i državnog intervencionizma u ekonomiji. Iz navedenog je vidljivo da se kroz povijest tržište reguliralo na različite načine koji su polučili različite rezultate.

Svrha ovog rada je prikazati, s jedne strane tržišne nesavršenosti, odnosno tržišne neuspjehe kao što su pitanje ponude javnih dobara, problem vanjskih učinaka, monopol i dr., a s druge strane državu u funkciji regulatora tih nesavršenosti i načine na koji ona regulira tržište i uspostavlja njegovu ravnotežu i stabilnost. Također, cilj rada je pokazati da i država ima svoje neuspjehe odnosno nedostatke pri provođenju svojih regulacijskih mjera kao što su problem poticaja, informacija i problem u distribuciji, što u konačnici može imati negativan učinak na cjelokupno gospodarstvo, odnosno državnim intervencijom stanje se može pogoršati u odnosu na stanje prije intervencije. Shodno navedenom, vidljivo je da svaka politika regulacije tržišta ima svoje prednosti i nedostatke pa je cilj ovog rada otkriti koji je pristup najbolji. Onaj koji zagovara tržišnu intervenciju, onaj koji joj se protivi ili je pak najbolje kombinirati oba pristupa i koristiti najbolje od svakog od njih. Kao što je već rečeno, mišljenja se razlikuju, a to će se najbolje vidjeti u nastavku ovog rada.

U prvom poglavlju razrađuju se stavovi o državi i način na koji pojedinci sagledavaju državu u smislu njezine intervencije u gospodarske tokove i na taj način se želi prikazati različitost mišljenja među ekonomistima. U drugom poglavlju razrađuje se uloga države u regulaciji tržišta, odnosno situacije u kojima država intervenira na tržištu i na koji način to čini. U trećem poglavlju analiziraju se nedostaci državne intervencije, gdje se želi pokazati da i prilikom intervencije države u gospodarstvo ne teče sve glatko, tj. da intervencija može prouzročiti neke negativne efekte i da se stanje može promijeniti na lošije u odnosu na ono prije intervencije.

2. Stavovi o državi

Na stavove o tome kako bi država trebala djelovati u ekonomskoj sferi utječu ideološki pogledi o odnosu pojedinca i države. Politički filozofi razlikuju dva glavna pristupa. (Rosen i Gayer, 2010., str 3.) Jedan koji državu promatra kao klasnu tvorevinu, tj. kao instrument vladajuće klase kojim ona drži u podčinjenosti druge klase, i drugi, koji u državi vidi reprezentanta interesa svih slojeva stanovništva, odnosno svih građana (Jurković, 2002.).

2.1. Organski stav o državi

Pristalice organskog pristupa, koji uporište svoje tvrdnje nalaze još u Platonovim stajalištima, u državi gledaju zajednicu koja ima vlastite interese i potrebe, neovisne o interesima i potrebama pojedinca. Oni smatraju da država ima smisla ako vodi ostvarenju onih ciljeva koji se ne tiču želja i potreba pojedinaca, tj. čije usluge ne ulaze u tzv. funkciju preferencija pojedinog potrošača. Takvo stajalište koliko god bilo dobronamjerno, može biti i vrlo opasno. Na takvom stajalištu nastale su vrlo monstruoze teorije, kao što su nacionalsocijalistička i komunistička, koje su apsolutizirale interese države, a zanemarivale interese i preferencije pojedinca. One su društvo promatrale kao cjelovit organizam koji služi vlastitoj svrsi. Otuda je i nastao naziv ovoga pristupa (Jurković, 2002.).

Organski stav zanemaruje preferencije pojedinaca, a u prvi plan se stavljaju preferencije cjelokupne zajednice i državni interesi, što znači da su pojedinci značajni samo kao dio društva, a dobro pojedinca je podređeno dobru društva. Ciljeve društva određuje država, a tu se nameće pitanje tko predstavlja državu i koje ima ciljeve. Društveni ciljevi se razlikuju, pa tako dolazimo i do problema kako ih razlikovati.

2.2. Mehanički stav o državi

Prema mehaničkom stavu, država nije organski dio društva, već izum pojedinaca za bolje ostvarivanje vlastitih individualnih ciljeva. Henry Clay je 1829. Godine izjavio: „Država je povjerenje, a državni službenici povjerenici, a povjerenje i povjerenici stvoreni su za dobrobit naroda.“ U središtu je pojedinac, a ne grupa. Ovaj pristup danas uglavnom prevladava u odnosu na organski i ide u potpuno suprotnom smjeru (Rosen i Gayer, 2010.).

Shodno nanedenom, država bi trebala služiti narodu i svojim radnjama pomagati građanima u ostvarivanju njihovih ciljeva, te težiti ka poboljšanju životnog standarda svakog pojedinca.

Mišljenja unutar tradicije mehaničkog stava se razlikuju. Liberalisti, koji vjeruju u vrlo ograničenu državu, protive se svakoj daljnjoj ekonomskoj ulozi države. Liberalisti su krajnje skeptični prema sposobnosti države da poboljša društveno blagostanje. Oni se zalažu za najviše ograničenu državu koja ima samo jednu zadaću, a ta je da štiti svoje članove kako ne bi bili izloženi tjelesnoj prisili i osiguranje osnovne infrastrukture. Takvog je razmišljanja bio i Thomas Jefferson, 3. Američki predsjednik. Za razliku od toga, oni koje možemo nazvati socijaldemokratima vjeruju da je za dobrobit pojedinca potrebna znatna državna intervencija. Te se intervencije mogu pojaviti u različitim oblicima, poput utvrđivanja zaštite na radu, zakonske zabrane rasne i spolne diskriminacije u stanovanju ili socijalne pomoći siromašnima. Kada se socijaldemokratima prigovori da takve intervencije narušavaju osobnu slobodu, oni odgovaraju kako sloboda podrazumijeva više od nepostojanja tjelesne prisile. Pojedinac s vrlo malim dohotkom možda je slobodan potrošiti svoj dohodak kako mu se sviđa, ali obujam te slobode vrlo je ograničen. Između stajališta liberalista i socijaldemokrata cijeli je niz stajališta o prikladnom opsegu državne intervencije. Pokazano je kako ideologija može utjecati na poglede pojedinaca o primjerenom opsegu državne aktivnosti. Međutim, da bi se kreirali razumni stavovi o javnoj politici, potrebno je više od ideologije. Potrebne su informacije o tome kako država zapravo funkcionira (Rosen i Gayer, 2010.).

3. Uloga države u regulaciji tržišta

Tržište je pod određenim uvjetima najmoćniji mehanizam racionalne alokacije resursa i u stanju je da na najbolji način daje odgovore na temeljna pitanja koja se postavljaju pred ekonomsku struku, a to su: što, kako i za koga proizvoditi. Tržište to radi dobro ako je osigurana tzv. savršena konkurencija, što znači da ima toliko i kupaca i proizvođača da ni jedan od njih nije u stanju diktirati uvjete razmjene. To također znači da je cijena koju je odredilo tržište svim sudionicima u razmjeni zadana i da nitko od tih sudionika na tržištu ne može utjecati na njezinu razinu. Također se pretpostavlja da su svi sudionici na tržištu savršeno informirani o karakteristikama proizvoda i usluga koje razmjenjuju. Nadalje, savršena konkurencija pretpostavlja da je ponuda i potražnja proizvoda i usluga homogena i djeljiva, kao i da u svakom momentu postoji slobodan ulaz i izlaz s tržišta. Ima međutim nekoliko situacija kada tržište zbog tehničkih razloga, tj. po svojoj naravi, nije u stanju uspješno djelovati ni pružati zadovoljavajuće odgovore na ključna pitanja: što, kako i za koga proizvoditi. To su prije svega, sljedeće situacije (Jurković, 2002.).

3.1. Pitanje ponude javnih dobara

Da bi se lakše shvatio sadržaj pojma javno dobro razumnije je krenuti od karakteristika privatnog dobra. Privatno dobro određuje dva atributa: iscrpivost i isključivost. Iscrpivost označava činjenicu da potrošač jedući svoj odrezak obično ne ostavlja na tanjuru ništa za drugog gosta u restoranu. Gladni potrošač sasvim je iscrpio svoj obrok na tanjuru. Za razliku od odreska, korištenje ulične rasvjete kao javnog dobra omogućeno je istovremeno velikom broju ljudi, ono je neiscrpivo. Isto tako na ulicama počišćenim od snijega poboljšat će se uvjeti vožnje bilo da njome prolazi deset vozila ili tisuću. Javnim dobrom ili javnom uslugom moglo bi se nazvati i zaprašivanje grada protiv komaraca. Stanovnik Zagreba uživajući u ljetnoj večeri bez komaraca nije time uskratio istu ugodu nekom drugom Zagrepčaninu. Drugo svojstvo privatnog dobra, ali ne i javnog jest isključivost. Isključivost označava činjenicu da svatko tko nije neko dobro platio može biti isključen iz njegova korištenja. Ako ne platite novine prodavač vam ih neće dragovoljno dati. No javna dobra označava upravo suprotno svojstvo, a to je neisključivost. Jednom upaljena ulična rasvjeta koristi svim noćnim šetačima, i teško je, gotovo nemoguće nekoga zakinuti za svjetlost. Podizanjem obrambene razine zemlje osigurava se vojna zaštita svih i nemoguće je nekoga iz nje isključiti. Pojmom javno dobro označava se, dakle, neko

dobro ili usluga čije prednosti nisu iscrpive za dodatnog korisnika. Istovremeno teško je ili nemoguće isključiti neplatiše od korištenja javnog dobra. Ova dva svojstva značajna su za proizvodnju i korištenje javnog dobra (Kesner-Škreb, 1993.).

Tu dolazimo do problema tzv. “slobodnog jahača” koji koristi javna dobra znajući da neće biti isključen iz njihova korištenja, ali ne plaća nikakvu naknadu za njihovo korištenje. Odnosno, kod poteškoća u naplati javnog dobra i nemogućnošću nečijeg isključivanja iz njihova korištenja neki pojedinci takvu priliku koriste za tzv. “švercanje” i besplatno koriste javna dobra, a teret snosi netko drugi. Znajući da se javno dobro ne može podijeliti na posebne jedinice i prodavati svakom korisniku ponaosob, privatnici nisu zainteresesirani da proizvode takva dobra. Pošto država prikuplja novac oporezivanjem građana tako ima sredstva i moć za osiguravanje ponude javnih dobara. Tu dolazimo do pitanja koja dobra bi trebala biti javna, a koja privatna, odnosno koja dobra bi trebala nuditi država, a koja privatnici. Dobro kao što je javni muzej ili park više će cijeniti mirnije osobe, nego one koje su stalno u pokretu. Treba li graditi više bolnica ili više sportskih terena? Potrošači javnih dobara neće dobrovoljno pokazati koliko neko dobro vrednuju jer znaju da ga mogu koristiti besplatno i “švercati se”. Zato postoji politički proces u kojem država saznaje preferencije svojih građana.

I, konačno, kad je već saznala što potrošači žele, država mora formulirati sustav poreza koji istovremeno pravedno i efikasno prikuplja sredstva za financiranje javnih dobara. Više pravednosti obično znači i manje učinkovitosti, pa je izbor njihovog omjera rezultat političkog procesa (Kesner-Škreb, 1993.).

3.2. Problem vanjskih učinaka

Vanjski učinci tj. eksternalije se javljaju kada postoji tehnološka veza između dva korisnika. npr. pčele i oprašivanje voćaka je primjer pozitivne eksternalije, a zagađena rijeka je za nizvodne ribiče negativna eksternalija. Eksternalija općenito izaziva koristi ili troškove koji se ne mogu naplatiti jer ne postoje ili se ne mogu utvrditi vlasnička prava. Npr. pčelar ne može naplatiti voćaru oprašivanje jer pčele slobodno lete, a ribiči ne znaju točno tko uzvodno toliko zagađuje. S obzirom na to da izvor eksternalije, npr. zagađivač, računa privatne troškove koji su manji, jer rijeku kao odvod koristi besplatno, i ne računa društvene troškove koje mu nitko ne može

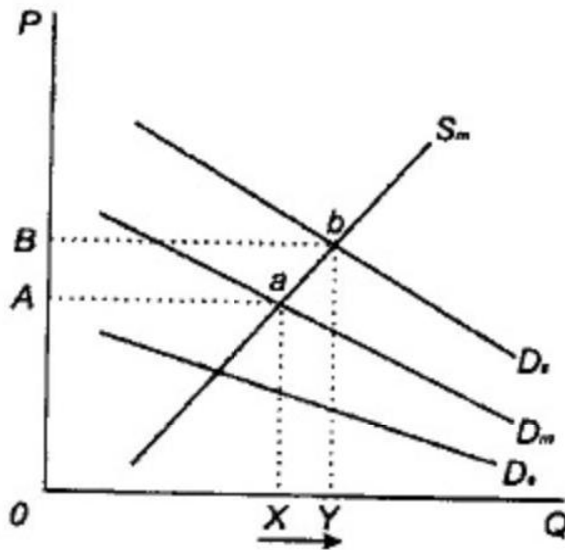
naplatiti, tržišno ponašanje vodi neoptimalnoj proizvodnji eksternalija tj. previše negativnih eksternalija poput zagađenja, a premalo pozitivnih poput javnog zdravstva (Bićanić i Škrbić, 2018.).

Ako se ne internaliziraju, vanjski učinci, bili oni pozitivni ili negativni, iskrivljavaju racionalnu alokaciju resursa. Zadatak je nositelja ekonomske politike, a u okviru toga i fiskalne, da pokušaju maksimalno internalizirati vanjske učinke. Mjere kojima se to postiže obuhvaćaju:

- Propisivanje određenih standarda kojih se moraju pridržavati svi proizvođači i potrošači radi zaštite okoline
- Zabrana određene proizvodnje ili potrošnje
- Subvencioniranje proizvodnje i potrošnje koja generira pozitivne vanjske učinke
- Uvođenje tzv. “ekološkog poreza” na proizvodnju i potrošnju koja zagađuje okolinu
- Sporazumijevanje i dogovaranje zainteresiranih strana radi utvrđivanja kompenzacije za nastale vanjske učinke
- Zakonsko reguliranje preventivne zdravstvene zaštite i obveznog obrazovanja
- Jasno definiranje vlasničkog odnosa
- Usvajanje međunarodnih konvencija kojima se sprečava nastajanje negativnih vanjskih učinaka na globalnom planu (Jurković, 2002.).

Na grafovima 1. i 2. prikazani su primjeri poduzimanja fiskalnih mjera radi internalizacije pozitivnih i negativnih vanjskih učinaka.

Graf 1 – Internalizacija pozitivnih vanjskih učinaka subvencioniranjem.

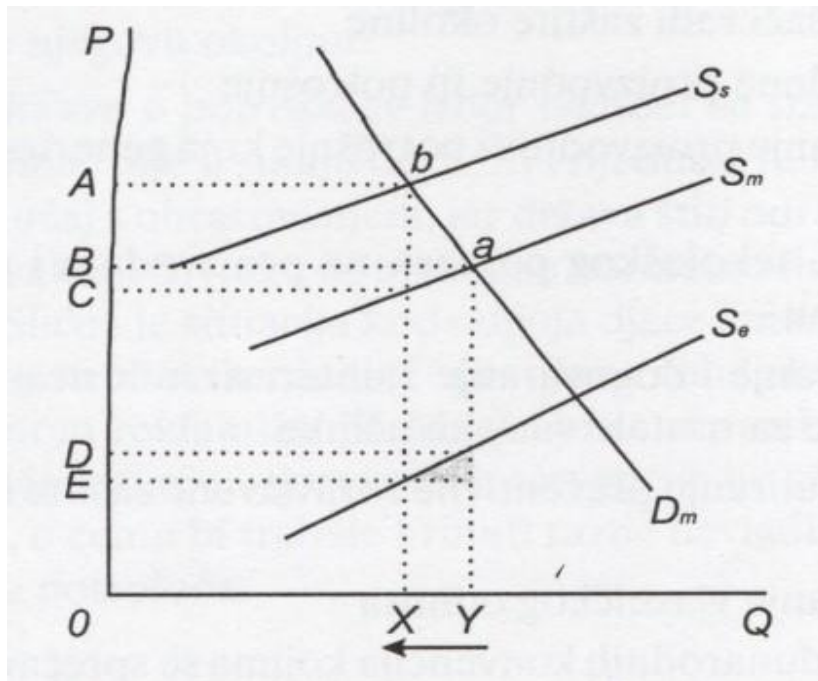
Izvor: (Jurković, 2002.)

Graf 1. odnosi se na internalizaciju pozitivnih vanjskih učinaka subvencioniranjem. Krivulja D_m predstavlja potražnju proizvoda u čiju cijenu nisu uračunati vanjski učinci, tj. potražnju prije internalizacije. S druge strane, krivulja potražnje D_e je krivulja potražnje za istim tim proizvodom nakon njegova subvencioniranja. Krivulja potražnje D_s predstavlja zbir krivulja potražnje D_e i D_m i uključuje sve društvene koristi u Pigouovu smislu. Zbog subvencioniranja i uvođenja krivulje pseudopotražnje D_e koja predstavlja društvene koristi, došlo je do otklona krivulje D_m u položaj krivulje D_s i na taj način povećan je opseg proizvodnje s razine X na razinu Y . Time je postignuta internalizacija pozitivnih učinaka ove proizvodnje (Jurković, 2002.).

Država može subvencionirati obrazovanje javnim školama i stipendijama. Korist od obrazovanja se preljeva i daje korist i drugim ljudima, tj. obrazovanje donosi korist društvu u cjelini, stoga je državi u interesu da potiče pozitivne vanjske učinke jer je društvena vrijednost veća od privatne. Npr., ako država subvencionira izgradnju novih fakulteta, na taj način potiče mlade na obrazovanje i povećava broj novo upisanih srednjoškolaca na fakultet, koji će jednog dana svoje stečeno znanje s fakulteta moći primijeniti u poslovnom okruženju, što u konačnici donosi korist njima

samima, ali i njihovim poslodavcima. Ili ako otvore svoja vlastita poduzeća, njihovim zaposlenicima.

Graf 2 – Internalizacija negativnih vanjskih učinaka oporezivanjem

Izvor: (Jurković, 2002.)

Graf 2. odnosi se na internalizaciju negativnih vanjskih učinaka pomoću oporezivanja. Krivulja S_m predstavlja ponudu nekog proizvoda koji generira vanjske troškove. Da bi se oni barem dijelom internalizirali, uvodi se porez na tu proizvodnju, čime se povećavaju njezini jedinični troškovi, zbog čega dolazi do otklona krivulje ponude ulijevo, iz položaja S_m u položaj S_s . To je utjecalo na pad proizvodnje i ponude ovih dobara s razine Y na razinu X . Uključivanjem u cijenu i netržišnih troškova koji su nastali pod utjecajem oporezivanja, internaliziran je dio vanjskih troškova, predstavljen zasjenjenom površinom trokuta ispod krivulje ponude S_e (Jurković, 2002.).

Npr. tvornice aluminija ispuštaju zagađenje za svaku proizvedenu jedinicu aluminija. To zagađenje predstavlja zdravstveni rizik za društvo kao cjelinu, te je trošak proizvodnje aluminija za društvo veći od troška za proizvođača aluminija. Krivulja

društvenog troška je iznad krivulje ponude, jer uzima u obzir eksterne troškove kojima proizvođač opterećuje društvo. Država može postići optimalan rezultat uvođenjem poreza proizvođaču aluminijske legure za svaku tonu prodanog aluminijske legure i na taj način porez bi pomaknuo krivulju ponude prema gore za veličinu poreza. Na taj način cijena aluminijske legure se povećava, a njeno proizvodnja smanjuje.

Ovako se internaliziraju vanjski učinci pomoću fiskalnih instrumenata. Međutim, to nije jedini i uvijek najbolji način internalizacije ovih učinaka. Treba imati u vidu da svaka mjera internalizacije vanjskih učinaka ima svoje oportunitetne troškove. Oportunitetni troškovi fiskalnih mjera kojima se internaliziraju vanjski učinci najčešće nisu mali. Prednost se obično daje onim mjerama koje su više tržišno orijentirane, npr. ugovornim odnosima, kompenzaciji šteta i koristi, dobrom reguliranju imovinskih odnosa, odnosno preciznom razgraničavanju vlasničkih prava. Poznat je tzv. Coaseov teorem koji drži da dobro riješeni vlasnički odnosi isključuju daljnju potrebu državne intervencije na ovom području (Coase, 1960.).

Coaseov teorem pokazuje da u određenim slučajevima, kad postoje vlasnička prava i kada su sudionici zainteresirani za to, može doći do učinkovitih rješenja. U načelu postoje dvije mogućnosti: ili uzročnik štete stječe pravo da druge gospodarske subjekte optereti eksternim efektima, ili oštećeni dobiva pravo zahtijevati da se aktivnost obustavi. Coase je pokazao da optimalna količina štete uzrokovana eksternim efektima ne ovisi o tome tko ta prava posjeduje. Kada ova tvrdnja stoji, tada se ne može reći tko, sa stajališta alokacije, mora imati vlasnička prava. Osnovne pretpostavke za provedbu Coaseovog teorema su:

1. da postoji vrlo malen broj sudionika u pregovorima, te da je isključena mogućnost da se netko ponaša kao slijepi putnik
2. da ne postoje transakcijski troškovi - inače troškovi informiranja, pregovaranja i kontrole, koje snose obje strane mogu utjecati na konačan rezultat., oni mogu biti različite visine za svakog pojedinog sudionika, i mogu prelaziti veličinu koristi od pregovora
3. da pregovori ne mijenjaju dohodak - raspodjela prava ne smije imati utjecaja na potražnju osoba koje sudjeluju u njoj (Brummerhoff, 2000.).

Coaseov teorem može se prikazati kroz sljedeći primjer: dim iz dimnjaka tvornice onečišćuje veš koji suši petero susjeda. Šteta iznosi 1.000 novčanih jedinica po svakom ili 5.000 ukupno. Šteta može biti spriječena na jedan od dva načina: ili svako kućanstvo opremiti sa sušilicom koja košta 600 n. j., odnosno 3.000 n. j. ukupno; ili ugraditi filter u dimnjak tvornice koji košta 1.000 n. j. Potpuno je jasno da u ovom slučaju ugradnja filtera predstavlja efikasnije rješenje, jer šteta u iznosu od 5.000 n. j. može biti spriječena troškovima od 1.000 n. j. Pitanje je da li je izabrano najefikasnije rješenje bez obzira na to da li susjedi imaju pravo na čist zrak ili tvornica ima pravo na zagađenje. Ukoliko susjedi imaju pravo na čist zrak, tvornica ima tri opcije: dalje nastaviti sa zagađenjem i platiti 5.000 n. j. odštete; platiti za sušilice u ukupnom iznosu od 3.000 n. j.; ili ugraditi filter za 1.000 n. j. Nedvojbeno je da će se odlučiti za treće rješenje kao najefikasnije. Međutim, ukoliko s druge strane tvornica ima pravo na zagađivanje, susjedi se suočavaju s tri opcije: pretrpjeti štetu u iznosu od 5.000 n. j.; kupiti sušilicu za ukupno 3.000 n. j.; ili platiti za ugradnju filtera u dimnjak tvornice koji košta 1.000 n. j. S obzirom na to da privatni aranžmani uvijek rezultiraju najefikasnijim rješenjem bez obzira na čijoj su strani vlasnička prava alocirana, jasno je da će se i oni odlučiti za ugradnju filtera. Prema Coaseovom teoremu, sa stajališta efikasnosti nema nikakve razlike tko plaća kome, tvornica susjedima ili susjedi tvornici. Suština je u međusobnom pregovaranju između strana koje omogućava sagledavanje svih opcija i ostvarenje korisnosti obje strane (Nikolajev, 2015.).

3.3. Veliki rizici i nesavršene informacije

Izvod Paretovih uvjeta ravnoteže na tržištima savršene konkurencije počiva na pretpostavci da kućanstva i poduzeća imaju savršene informacije. To u stvarnosti nije tako. Nepotpune ili asimetrično raspodijeljene informacije jedan su od uzroka tržišnih neučinkovitosti koje nastaju kada ne postoje tržišta osiguranja, ili kada je njihovo djelovanje nedovoljno. Uspostavljanje tržišta rizika mogu spriječiti i visoki transakcijski troškovi. Bilo bi preskupo razvijati tržišta osiguranja za sve zamislive i moguće rizike u svim budućim trenucima. Asimetrične informacije nastaju kada pojedinac koji se želi osigurati od šteta nastalih nastupanjem određenog događaja ima bolje informacije od osiguravatelja. Osiguranik može tu svoju prednost iskoristiti kada posluje s osiguravateljem. To je moguće kada osiguranik može utjecati na određeni osigurani događaj ili na visinu gubitka, dakle, kada osiguravanje može utjecati na ponašanje. Ovdje je riječ o moralnom riziku, tzv. moralnom hazardu. U

ovakvim se slučajevima javlja neizvjesnost u pogledu budućih postupaka pojedinca (Brummerhoff, 2000.).

Kao primjer moralnog hazarda, pretpostavite da ste dali 3000 kuna kredita svojem rođaku Marku koji treba novac za kupnju računala da bi pokrenuo posao prevođenja stranih tekstova na hrvatski jezik. Međutim, jednom kada ste pozajmicu odobrili, vjerojatnije je da će rođak Marko skoknuti do kladionice kladiti se na nogometne utakmice. Ako se kladi na omjer 10 naprema 1 i pobjedi s vašim novcem, moći će vam vratiti 3000 kuna i neko vrijeme lagodno živjeti s preostalim 27000 kuna. Ali ako izgubi, za što su izgledi puno veći, neće vam vratiti novac, a jedino što će izgubiti je njegova reputacija. Da ste znali što će Marko učiniti, spriječili biste ga u njegovom naumu. No, budući da je vama teško ostati informiran o njegovu kretanju, odnosno informacije su asimetrične, postoji velika šansa da će Marko otići u kladionici te vam novac neće biti vraćen.

Slična je situacija i s problemom negativne selekcije koji se javlja zbog asimetričnih informacija prije izvođenja transakcije. Taj problem se javlja kada potencijalni zajmoprimci za koje je najvjerojatnije da će prouzročiti nepoželjan ishod, jesu oni koji najaktivnije traže kredit te će stoga najvjerojatnije biti izabrani. Problemi koje stvaraju negativna selekcija i moralni hazard, velika su zapreka kvalitetnom funkcioniranju tržišta, no država i financijski posrednici mogu premostiti te probleme. Uz financijske posrednike u gospodarstvu mali štediše mogu plasirati svoja sredstva na tržište posuđujući ih pouzdanom posredniku, npr. banci poštenog Petra koji zatim posuđuje ta sredstva dalje bilo odobravanjem kredita ili kupnjom vrijednosnica (Mishkin i Eakins, 2019.).

Tržišne nesavršenosti mogu se javiti i kod financiranja investicija u obrazovanje, kao i istraživanje i razvoj. Tržišta kapitala uglavnom ne daju nikakve kredite za financiranje investicija u obrazovanje. Oni koji ne raspolažu vlastitim sredstvima zbog toga nemaju pristup studiju bez adekvatne državne pomoći, koju država može pružiti u obliku besplatne ponude usluga obrazovanja ili u obliku državnih kredita i subvencija. Investicije u područje istraživanja i razvoja nužne su kako bi se postigla, odnosno zadržala pozicija prethodnika u tehnološkom razvoju, te da bi se vodilo računa o oskudnosti faktora proizvodnje. Ograničena količina postojećih sirovina zahtijeva,

ponajprije, razvoj novih tehnologija koje štede sirovine. Investicije u istraživanje i razvoj u pravilu karakterizira visok stupanj rizičnosti njihovih prinosa. Stoga, sve dok se privatna poduzeća boje poduzimati takve investicijske projekte, državna politika istraživanja i razvoja morala bi imati zadatak da preuzme dio rizika ili da sama vodi istraživačke ustanove, posebice one koje se bave temeljnim istraživanjima koja su još veoma udaljena od tržišta (Brummerhoff, 2000.).

3.4. Problem monopola

Monopol je tržišna situacija u kojoj je jedan prodavač jedini u cijelom proizvodnom sektoru, odnosno grani, a proizvodi proizvod za koji nema dobrog supstituta. Monopolist može voditi aktivnu politiku cijene, no treba imati na umu da na promjene cijene njegova proizvoda kupci postupno reagiraju opsegom svojih kupnji. Upravo zato potražnja za proizvodom monopolista nije savršeno neelastična jer će se kupci s vremenom preorijentirati na kupnju nekoga drugog proizvoda. U slučaju monopola drugi proizvođači nemaju slobodan pristup proizvodnji i tržištu odnosnog proizvoda, a zapreke u slobodnom ulasku u tu grane mogu biti sljedeće:

- nadzor nad sirovinama
- patenti
- licencije
- zaštitni znak
- velika početna ulaganja
- vođenje politike cijene koja odbija moguće konkurente i sl., (Benić, 2014.).

Monopolist u usporedbi sa savršenom konkurencijom proizvodi manje proizvoda i prodaje ih po višoj cijeni. To znači da monopolska moć omogućuje poduzeću da formira cijenu proizvoda iznad konkurencijske razine, gdje je cijena jednaka graničnom trošku i da proizvodi manji output, a da ostvaruje velike profite. U suvremenim demokratskim zemljama država reguliranjem monopola nastoji obuzdati njihovu moguću zlorabu položaja na tržištu i time zaštititi potrošače (Benić, 2014.). To najbolje postiže kroz zakon o zaštiti tržišnog natjecanja.

Ovaj se Zakon primjenjuje na sve oblike sprječavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja (u daljnjem tekstu: narušavanje tržišnog natjecanja) od strane

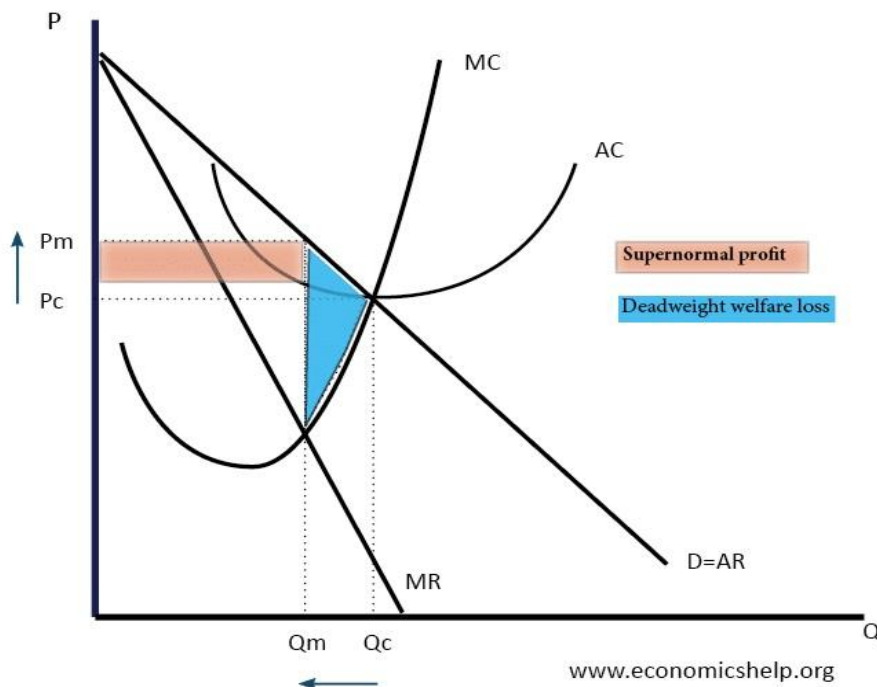
poduzetnika, na teritoriju Republike Hrvatske ili izvan teritorija Republike Hrvatske, ako imaju učinak na Republiku Hrvatsku (NN 79/09, 80/13). Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja (NN 79/09, 80/13) zabranjeni su svi sporazumi između dva ili više neovisnih poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje, koje kao cilj ili posljedicu imaju narušavanje tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu, a osobito oni kojima se izravno ili neizravno utvrđuju kupovne ili prodajne cijene, odnosno drugi trgovinski uvjeti, ograničava ili nadzire proizvodnja, tržište, tehnološki razvoj ili ulaganje. Također se zabranjuju i sporazumi između poduzetnika koji sudjeluju u podjeli tržišta ili u izvorima nabave, primjenjuju nejednake uvjete na istovrsne poslove s različitim poduzetnicima, čime ih se dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurenciju ili uvjetuje sklapanje ugovora prihvaćanjem od drugih ugovornih strana dodatnih obveza, koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u vezi s predmetom tih ugovora. Pretpostavlja se da je poduzetnik u vladajućem položaju ako se zbog svoje tržišne snage može ponašati na mjerodavnom tržištu u značajnoj mjeri neovisno o svojim stvarnim ili mogućim konkurentima, potrošačima, kupcima ili dobavljačima, pogotovo ako nema nikakvih značajnih konkurenata ili ima značajnu tržišnu snagu u odnosu na druge stvarne ili moguće konkurente. U smislu ovoga Zakona poduzetnik čiji tržišni udjel na mjerodavnom tržištu iznosi više od 40 posto može biti u vladajućem položaju. Dva ili više pravno neovisna poduzetnika mogu biti u zajedničkom vladajućem položaju ako u odnosu na svoje konkurente i/ili dobavljače i/ili potrošače, na određenom tržištu nastupaju ili djeluju zajednički. Također, zabranjena je svaka zlouporaba vladajućeg položaja jednog ili više poduzetnika na mjerodavnom tržištu, izravno ili neizravno nametanje nepravednih kupovnih ili prodajnih cijena, odnosno drugih nepravednih trgovinskih uvjeta. (NN 79/09, 80/13).

Zabranjeno je ograničavanje proizvodnje, tržišta ili tehnološkog razvitka na štetu potrošača, primjena nejednakih uvjeta na istovrsne poslove s drugim poduzetnicima, čime ih se dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na konkurenciju, te uvjetovanje sklapanja ugovora pristankom drugih ugovornih strana na dodatne obveze, koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u izravnoj vezi s predmetom tih ugovora (NN 79/09, 80/13).

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (AZTN) obavlja upravne i stručne poslove u vezi sa zaštitom tržišnog natjecanja, te poslove odobravanja, nadzora provedbe i povrata općih i pojedinačnih državnih potpora (NN 79/09,80/13). Rad Agencije reguliran je Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja i Zakonom o državnim potporama, a odgovorna je Hrvatskom saboru. Ako poduzetnik na tržištu, svojim postupcima i protutržišnim radnjama krši zakonom propisane odredbe o tržišnom natjecanju, agencija ga u okviru svoje nadležnosti može kazniti i na taj način šalje jednoznačnu poruku svim sudionicima na tržištu (<http://www.aztn.hr/>).

Jedan od najboljih primjera, skoro potpunog monopola je Luxottica, najveći proizvođač naočala na svijetu. Luxottica, osnovana 1961. u malom talijanskom selu, već je do 80ih postigla međunarodni uspjeh te je počela kupovati svaku drugu kompaniju koja je proizvodila naočale koju je mogla priuštiti. Njihove naočale se trenutno prodaju kroz niz različitih brendova kao što su Ray Ban, Vogue, T3 i dr. Također proizvode naočale za Chanel, Armani, Bulgari, Moschino i mnoge druge. Luxottica također kontrolira vodeće pružatelje usluga za vid kao što su Eye Med i Vision Care, koji proizvode preko 130 000 tisuća okvira dnevno, te kontrolira 80% velikih brendova. Luxottica je 2013. godine zaradila više od 9.7 bilijuna dolara. Iako ljudi možda misle da imaju izbor kod kupnje naočala, sve je to samo iluzija, jer zapravo većina proizvedenih naočala dolazi od iste kompanije (<https://www.forbes.com/>)

Graf 3 – Monopol graf

Izvor: (www.enomocishelp.org.)

Graf 3. prikazuje kako monopolist teži maximizirati profit tako da postavlja output gdje je $MR = MC$. To je u ovom slučaju kod količine Q_m i cijene P_m . U usporedbi sa konkurentnim tržištem, monopolist povećava cijenu, a smanjuje proizvodnju. Crveno područje predstavlja super profit $(AR-AC) * Q$, dok plavo područje prikazuje kombinirani gubitak proizvođačevog i potrošačevog viška, u usporedbi prema konkurentnom tržištu (www.enomocishelp.org.).

3.5. Preraspodjela dohotka ili bogatstva

Iako je pitanje pravednosti više etičko nego ekonomsko, ekonomisti ne bi smjeli biti indiferentni prema tom pitanju zato što se ono u krajnjem slučaju odražava na stanje u gospodarstvu. Tržište je mehanizam koji je u funkciji učinkovitosti, a ne pravičnosti. Upravo se stoga javlja sukob između ta dva načela življenja u bilo kojoj civiliziranoj zajednici. Civilizirano društvo mora naime voditi računa i o pravdi, odnosno i o koliko-toliko pravednoj raspodjeli dohotka među pojedincima i obiteljima. S druge pak strane, tržište ima selektivnu funkciju da iz tržišne igre izbacuje nedjelotvorne i nemoćne i da samim tim vodi sve većem raslojavanju stanovništva i sve većim rasponima u raspodjeli dohotka. Tu se onda javlja potreba za državnom

intervencijom u preraspodjeli dohotka da bi se ti rasponi doveli u društveno prihvatljive okvire, odnosno da bi se svakome osiguralo barem minimum sredstava za preživljavanje. (Jurković, 2002.).

Oni koji su sposobniji i snalažljiviji ili su naslijedili više novca, ostvaruju uglavnom i viši dohodak, dok s druge strane ima onih koji iz opravdanih ili ne opravdanih razloga spajaju kraj s krajem. Takvima država priskače u pomoć, preraspodjelom dohotka od bogatih prema siromašnima. Tu dolazimo do veoma bitnog pitanja koje glasi, kako se mjeri siromaštvo (Babić M.,2005).

Da bi uspostavilo svoju socijalnu sliku, svako društvo mora odrediti svoju granicu siromaštva ispod koje su svi oni koji ne raspolažu dostatnim sredstvima za život. Ona ovisi o mnogim okolnostima: razvijenosti zemlje, zatečenoj socijalnoj stratisfakciji, broju onih najsiromašnijih, tradiciji i slično. Utvrđivanje te granice je, prema tome, politička odluka i rezultat odnosa moći i stavova onih koji odlučuju. Poteškoće oko utvrđivanja granice siromaštva nastaju i zbog toga što se imovinski status pojedinca i obitelji uglavnom mjeri jedino veličinom novčanog dohotka, a ne i nekim drugim elementima koji mogu biti važni za utvrđivanje njihova imovinskog stanja. Dohodak kao mjera imovinskog statusa ima niz manjkavosti. Prvo, on obuhvaća samo novčane primitke pojedinca ili obitelji, a ne i razne imputirane dohotke i primanje u nature. Drugo, kod izračunavanja dohotka zanemaruju se porezi i transferi, koji mogu biti znatan dio raspoloživih sredstava pojedinca ili obitelji. Treće, dohodak se iskazuje za godišnje razdoblje, a ne za cijeli životni vijek, što također nije korektno jer pojedinac u različitim fazama svoga života i rada ostvaruje različitu plaću i sklonost štednji. (Jurković, 2002.)

Neki poznati znanstvenici, poput Tobina, zalažu se za tzv. egalitarizam u robi, koja se odnosi na dobra i usluge od izuzetne važnosti za svakog pojedinca, ali i koja uza se vezuje znatne vanjske učinke (npr. obrazovanje, preventivna zdravstvena zaštita i slično.) Takvi slučajevi egalitarizma u robi primjenjivani su u ratnim i drugim sličnim situacijama (J. Tobin, 1970.).

Iskustvo je pokazalo da egalitarizam, bez obzira na svoju primamljivost, ima pogubne posljedice za funkcioniranje gospodarstva, a u krajnjem slučaju i civilnog društva.

Stoga je u vođenju socijalne politike pojedinih zemalja prihvaćen mnogo pragmatičniji pristup, koji se svodi na to da se štiti socijalni minimum svakog pojedinca i obitelji, a što se tiče diferencijacije dohodaka iznad toga, ona se prepušta tržišnim kriterijima. Svako drugo rješenje bilo bi dugoročno štetno, pa u krajnjem slučaju i nepravilno. Preraspodjela dohotka ostvaruje se na dobrovoljan način, ali i mjerama sa zakonskom prisilom, kakve su i one u domeni fiskalne politike. (Jurković, 2002.)

Solidarnost koju ljudi iskazuju u različitim prigodama, na različit način i kroz različite nevladine institucije, naprimjer Caritas, govori o tome da ljudi i "davanje" smatraju javnim dobrom i da se prema njemu tako i odnose. (R. A. Musgrawe i P.B. Musgrawe 1970.)

Što se pak tiče fiskalnih instrumenata preraspodjele, oni se svode na sljedeće:

- progresivno oporezivanje dohotka i imovine
- selektivno oporezivanje potrošnje luksuznih proizvoda i usluga
- socijalne transfere

Teško je tvrditi koji su instrumenti fiskalne politike učinkovitiji u funkciji preraspodjele. Sigurno je da svaka takva mjera ima svoj oportunitetni trošak i da se mora voditi računa o netokoristi pri njezinoj primjeni. Kao ciljani oblik davanja, transferi se obično smatraju učinkovitiji od progresivnih i selektivnih poreza, jer obuhvaćaju samo populaciju kojoj su potrebni, a ne i ostale članove društva. Sa selektivnim oporezivanjem stvar je malo drugačija. Ono se odnosi na sve kupce robe i usluga koje se oporezuju, među kojima možda ima i onih koji takav selektivni pristup ne zaslužuju. Isto tako, zbog visokih troškova primjene (utvrđivanja stvarnog broja osoba u nuždi), socijalni transferi se u nekim slučajevima, već zbog toga, mogu pokazati manje učinkovitijim od poreznih intervencija u preraspodjeli. U svakom slučaju, prije izbora bilo kojeg oblika intervencije valjalo bi dobro razmisliti o njezinim posljedicama i prirediti odgovarajuću cost-benefit analizu (Jurković, 2002.).

3.6. Stabilizacijske mjere

Svako tržište je u nekom momentu podložno oscilacijama, no nije dobro ako oscilacije prijeđu mjeru koja dovodi u pitanje funkcioniranje tržišta, odnosno pitanje

njegove stabilnosti. Zbog toga se država aktivno uključuje u rješavanje tog problema, te osigurava tržišnu stabilnost, a ako kojim slučajem tržište sklizne iz ravnoteže, ona ga, aktivno, svojim mjerama internalizacije vraća u ravnotežu.

Problemi koji nastaju kao posljedica neravnoteže na tržištu mogu biti nezaposlenost, inflacija, krajnost u bogatstvu i siromaštvu, prekomjerno zagađenje okoliša i dr. Takve probleme država rješava kroz:

- Povećanje efikasnosti – borba protiv monopola, visokih cijena i dr.
- Promicanje pravednosti – pravedna razdioba dohotka putem oporezivanja
- Poticanje makroekonomskog rasta i stabilnosti – smanjenje nezaposlenosti i inflacije mjerama fiskalne i monetarne politike (Vladislavić P., 2016).

Tu dolazimo da pojma zvanog „fino podešavanje“ koje se općenito odnosi na male promjene „nečega“ za poboljšanje izvedbe / učinkovitosti, a u dinamičnom području kakvo je ekonomija, odnosi se na procese prilagodbe faktora kojima se postiže ekonomska ravnoteža; osobito kada su ekonomski čimbenici (cijena dobara, kamatna stopa, i sl.) uzrok ekonomske neravnoteže. U takvim okolnostima, državni autoriteti izborom ekonomske politike prilagođavaju različite čimbenike kako bi ekonomija dosegla ravnotežnu razinu. Primjerice porast cijene pojedinih dobara uslijed nekih dinamičkih procesa, dok ostala dobra ostaju na istoj cjenovnoj razini, vodi ka povećanju njihove ponude i pojavi tržišnog viška, jer povećanje cijene smanjuje potražnju. Postojeća neravnoteža, višak na tržištu može se korigirati kontrolom cijena. Vlada može osigurati potpore proizvođačima ili potrošačima, tako da se aktualna cijena dobara smanji. Vlada također može povećati kupovnu moć građana kroz smanjenje poreza, ili povećati transferna plaćanja i državnu potrošnju. Finim podešavanjem povećava se kupovna moć potrošača, dolazi do povećanja potražnje za dobrima i uslugama, višak na tržištu se smanjuje i postiže se nova ravnotežna razina. Suprotno, kad je cijena dobara niža, veća tržišna potražnja može dovesti do manjka u tržišnoj ponudi. Neravnoteža se ispravlja reduciranjem kupovne moći potrošača smanjenjem transfernih plaćanja ili povećanjem poreza. Slabija kupovna moć smanjiti će potražnju za tim dobrima, pa se zahvaljujući opisanom finom podešavanju (promjenom politika), ekonomija vraća u ravnotežu.

Drugim riječima, fino podešavanje se može definirati kao učestala prilagodba instrumenata ekonomske politike s ciljem ubrzanja povratka u ravnotežu te postizanja makroekonomskih ciljeva kao što su: visok stupanj zaposlenosti, stabilnost cijena, gospodarski rast, liberalizacija trgovine i ravnoteža platne bilance.

Osnovna svrha stabilizacijske politike upravo je u stabilizaciji gospodarskih kretanja i ekonomskih odnosa. Raznim državnim intervencijama, investicijama i drugim mjerama nastoje se ukloniti drastični poremećaji u privredi te osigurati uravnoteženi ekonomski razvitak zemlje. Dozvoljene makroekonomske mjere u sklopu stabilizacijske politike s kojima država upravlja i utječe na jedan ili više stabilizacijskih, makroekonomskih ciljeva: su monetarna politika, fiskalna politika te politika dohodaka. Njima država pokušava usmjeriti svoju ekonomiju prema boljoj strukturi proizvodnje, stabilnosti cijena i većoj zaposlenosti što treba rezultirati ukupnom stabilnošću i ukupnim napretkom cjelokupnog gospodarstva. Fiskalna politika označava upotrebu poreza i izdataka države, monetarna politika upravljanje novcem, kreditom i bankarskim sustavom, a politika dohotka nadzor nad nadnicama i cijenama. Osim ovih glavnih mjera, postoji još čitav niz drugih kao što su politika kontroliranog tečaja, politika carina i deviznog sustava, sređivanje pravnog sustava, funkcioniranje sudstva, stvaranje kvalitetnog obrazovnog sustava za pripremu ljudi za tržišnu konkurentnu utakmicu i dr. Niti jedna mjera sama za sebe nije dovoljna jer ne postoji univerzalni recept po kojem se dolazi do zagarantirane stabilnosti i napretka. Još bolje rečeno, ne postoji niti jedna mjera koja bi, kao potez magičnim štapićem, rezultirala gotovim uspješnim rješenjem. Sve mjere moraju se uskladiti kako bi krajnji rezultat bio što učinkovitiji. (Kobsa, 2008.)

Postoje različiti stupnjevi državne intervencije u gospodarstvo, a mogu se prikazati na sljedeći način:

- Pasivna i negativna - Kontrola, restrikcije, penalizacije dominantnih pozicija, regulacija monopola
- Pasivna ali pozitivna - Stvaranje povoljnog ekonomskog okruženja (Stupanj 1+ fiskalne, financijske i pravne mjere, deregulacija). Također i monetarna politika.
- Aktivna ali negativna - Sektorske politike i trgovinske politike (obrambene) (s rastućim barijerama) kako bi obuzdale prijetnje novih rastućih ekonomija.

- Aktivna i pozitivna - Koordinacija nacionalnih ekonomskih politika. Država kao ponuđač kapitala. Odabir najbolje politike.
- Aktivna, pozitivna i izravno uključena - Država kao poduzetnik i inovator (Šimović H., 2006).

Monetarna politika ima mogućnost da relativno brzo reagira na neravnomjernost u gospodarskom rastu te da osigura racionalno ekonomsko ponašanje, uz maksimalno korištenje resursa. Instrumenti kojima monetarna politika utječe na proširenje ili suženje novčanog optjecaja i kredita i time stabilizira gospodarska kretanja su: politika otvorenog tržišta, politika diskontne stope i politika obveznih rezervi. Operacije na otvorenom tržištu su najvažnije oružje u provođenju stabilizacijske politike u razvijenim tržišnim gospodarstvima. Središnja banka provodi operacije na otvorenom tržištu kupujući ili prodavajući vrijednosne papire poslovnim bankama. Na taj način proširuje ili sužava kreditni potencijal poslovnim bankama. Svaka bančina kupnja znači kreiranje primarnog novca, odnosno povećanje ponude novca. Isto tako, prodaje na otvorenom tržištu smanjuju ponudu novca. Kod politike diskontne stope središnja banka reeskontira vrijednosne papire poslovnih banaka ili naplaćuje kamate na odobrene kredite poslovnim bankama. Promjene u njezinoj visini djeluju na promjene kamatnih stopa na kreditnom tržištu i na potražnju za kreditima. Tako se u situaciji inflacije diskontna stopa podiže, a cijena dionica i obveznica obično pada i investicije sa smanjuju, a u situaciji kad prijeti recesija diskontna stopa se smanjuje radi stvaranja lakših kreditnih uvjeta (Benić, 2014.).

Politika obveznih rezervi se rabi nešto manje, uglavnom svakih nekoliko godina. Središnja banka mijenja stope rezervi i tako regulira ponudu kredita. Povećanje rezervi prouzročit će smanjenje depozita po viđenju, odnosno smanjenje novčane mase. Manje ima kredita, a kamatna stopa se povećava. Teško dobivanje kredita uz visoke kamate utječe na pad ukupnih investicija. Takva situacija prouzročiti će smanjenje dohotka, zaposlenosti i cijena pa se, prema tome, smanjenjem novca kao posljedica povećanja rezervi, smanjio i inflacijski jaz. Suprotna je situacija kad je gospodarstvo zahvaćeno recesijom. Tada središnja banka, smanjujući stopu obveznih rezervi, djeluje u smjeru povećanja ponude novca utječući na rast investicija i potrošnje, a time dohotka i zaposlenosti. (Benić, 2014.)

Fiskalna se politika može definirati kao svjesna promjena državnih prihoda i rashoda kojima je svrha ostvarivati makroekonomske ciljeve ekonomske politike, poput pune zaposlenosti, stabilnih cijena, zadovoljavajuće stope rasta gospodarstva i ostvarivati eksternu ravnotežu (Babić 1998.).

Tri su tipične zadaće fiskalne politike:

- 1) rast domaćega proizvoda,
- 2) stabilnost cijena i domaćega proizvoda i
- 3) pravedna raspodjela dohotka (Benazić, 2006.)

Na visinu javnih prihoda i rashoda može se djelovati putem automatski ugrađenih stabilizatora, ili svjesnim poduzimanjem mjera fiskalne politike, kao što su diskrecijske mjere te unaprijed definirana pravila. Automatski stabilizatori ugrađeni su u fiskalni sustav i stabiliziraju ekonomiju bez aktivnog učešća države, npr. progresivni porez na dohodak, porez na dobit, naknade za nezaposlenost i dr. Dok su diskrecijske mjere ad hoc mjere nositelja fiskalne politike u okviru njihovih ovlaštenja, kojima oni, korištenjem javnih prihoda i javnih rashoda, utječu na ekonomska kretanja, npr. povećanje porezne stope, uvođenje novih poreza i sl. (Šimurina i ostali, 2012.).

Dohodovna politika se bavi kontroliranjem plaća i cijena koje služe u suzbijanju inflacije. To radi na način da ograničava rast plaća i proračunskih rashoda, te čvrstom kontrolom cijena u javnom sektoru. Dohodovnom politikom plaće se mogu i povećavati, te se na taj način potiče potrošnja i domaći rast. Također je bitno naglasiti da je ova politika manje rigidna i jeftinija od monetarne i fiskalne politike. (<http://www.poduzetnistvo.org>)

Tablica 1 - Državno uklanjanje tržišnih nedostataka.

Propusti tržišta	Intervencija države	Tekući primjeri državne politike
Neefikasnost		
monopol	intervencija na tržištima	antitrustni zakoni
eksternalije	intervencija na tržištima	propisi o ekološkoj zaštiti
javna dobra	subvencioniranje aktivnosti	narodna obrana, svjetionici
Nejednakost		
neprihvatljive nejednakosti u dohotku i bogatstvu	redistribucija dohotka	progresivno oporezivanje dohotka i bogatstva; programi potpore dohotka (npr. bonovi za hranu)
Nestabilnost		
inflacija, nezaposlenost, nizak rast	stabilizacija kroz makroekonomsku politiku	monetarna politika (npr. promjene u ponudi novca i kamatnoj stopi), fiskalna politika (npr. programi poreza i trošenja)

Izvor: (Benić, 2014.)

U tablici 1. sažeto je prikazana ekonomska uloga države u suvremenom gospodarstvu koja možda i najbolje predočava način na koji država intervenira kod svakog pojedinog tržišnog nedostatka. U svim naprednim industrijskim gospodarstvima većina cijena i količina dobara stvara se na tržištu, dok država programima oporezivanja, trošenja i reguliranja upravlja cjelokupnim gospodarstvom, I tržište i država prijeko su potrebni za dobro funkcioniranje gospodarstva (Benić, 2014.).

3.7. Pravne regulative

Tržište ne može djelovati ni bez određenih zakona i pravila igre utvrđenih tim zakonom. Jer ako se ne poštuju ugovori, ako nema zaštite vjerovnika i slično, tada ne može biti govora ni o učinkovitom funkcioniranju tržišta. U tom slučaju javljaju se nelikvidnost, inflacija i drugi poremećaji u gospodarstvu. Stoga mora postojati pravna regulativa koja će osigurati učinkovito funkcioniranje tržišta (J.E.Stiglitz, 1986.).

Regulacija mora biti: jeftina, brza, stručna, pravedna i učinkovita, a provode ju regulatori tržišnog natjecanja, odnosno zakonodavci koji donose zakone, izvršna i upravna vlast koje donose provedbene i pojedinačne akte i regulatorne agencije koje

donose opće akte, akte procedure i pojedinačne akte. Regulatori su i međunarodne organizacije i asocijacije, koje reguliraju globalno tržište i konkurenciju na njemu. Da bi se bolje organiziralo tržište, te osigurala konkurentnost sudionika na tržištu, potrebno je osigurati regulaciju svih segmenata tržišta: roba, usluga, ideja, radne snage i svih drugih čimbenika. Kako se radi o reguliranju tržišta, na kojem djeluju fizičke i pravne osobe, potrebno je zakonima definirati statusna pitanja, kroz Zakon o trgovačkim društvima, utvrditi vrste trgovačkih poslova, radno zakonodavstvo, kaznenu i prekršajnu odgovornost, fiskalne i druge obveze i sl. koje kontroliraju upravni i pravosudni organi, kao i „pravila igre“ koja donose, kontroliraju i sankcioniraju regulatori na tržištu – državne regulatorne agencije. Tržište, u metaforičnom smislu, možemo promatrati kao nogometnu organizaciju u kojoj statusna pitanja rješava država, nogometna pravila svjetska i europska nogometna organizacija, sustav natjecanja nogometni savez, a samu utakmicu sudačka organizacija i suci na terenu, dok timovi i igrači odlučuju o rezultatu u konkurentnom nadmetanju pred gledateljima, koji će s obzirom na kvalitetu igre odlučiti o tome hoće li doći na sljedeću utakmicu. U svim fazama postoji djelovanje tržišta na konkurentnost, uz različite regulatore. Tržište možemo promatrati kao apstraktno, ali i konkretno tržište na kojem se ostvaruje konkurencija. Tržište uvijek podrazumijeva: ponudu (konkurenciju), potražnju (korisnika - kupca) i novac (profit), te pravila igre (regulaciju) (Mecanović i Novosel, 2012.).

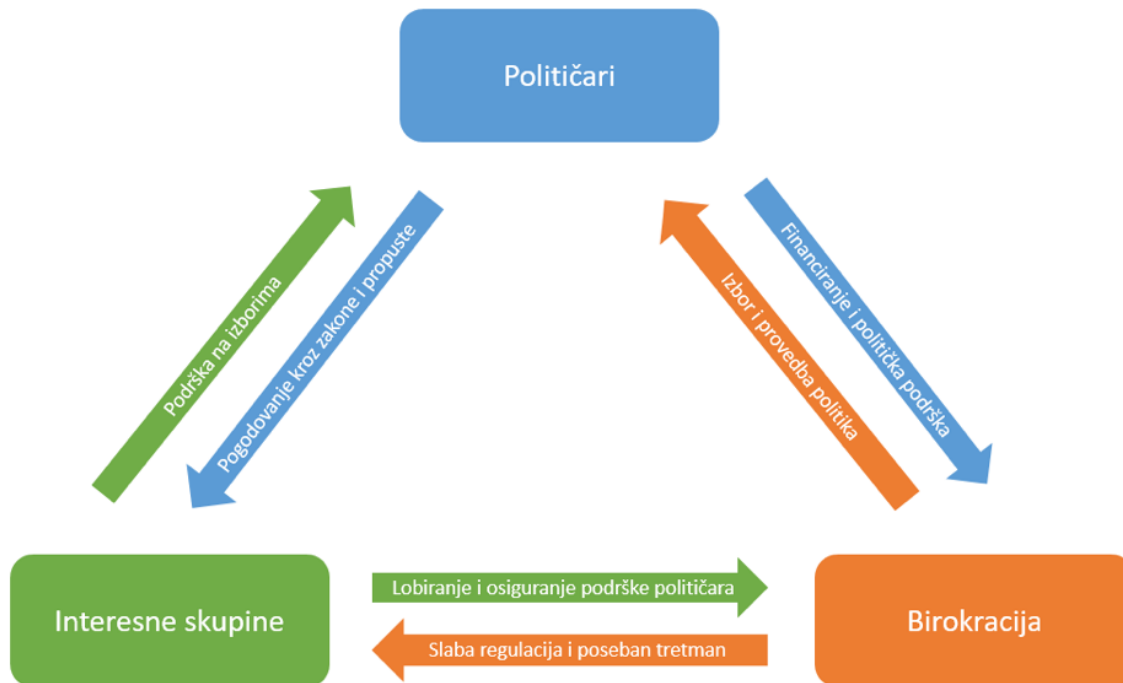
4. Nedostaci državne regulacije

Kao što postoje tržišni neuspjesi, odnosno okolnosti u kojima funkcioniranje tržišta daje rješenje koje nije optimalno, tako postoje i državni neuspjesi. Ti neuspjesi za ekonomiste nisu novi. Postali su ih svjesni krajem 50-ih godina prošlog stoljeća, a danas ih gotovo više nitko ne osporava. (Bićanić i Deskar-Škrbić, 2018.) Neuspjeh državne/vladine intervencije se očituje u situaciji kada njihove težnje prema rješavanju tržišnih nesavršenosti dovedu do stanja koje je još gore – tj. do stvaranja tržišne nestabilnosti te smanjenja ekonomske efikasnosti i društvenog blagostanja (Sharma i Tomić, 2012.).

Država nije savršena jer je ljudska tvorevina odnosno iako se država postavlja iznad ljudi i zakonodavaca, iako objektivno pravo koje donose zakonodavci važi i prema samim zakonodavcima nakon donošenja, možemo se vratiti činjenici da su država i njeno zakonodavstvo ljudska tvorevina, a ukoliko pretpostavimo da ljudi žele ostvariti svoje interese, shvaćamo da javni interes zapravo nije primaran ni samom zakonodavcu, što je u našem slučaju sabor, odnosno saborski zastupnici kao skup poslanika koji se bave politikom i imaju svoje osobne interese. Jedan od utjecaja na državnu regulaciju su i interesne grupe. Interes ljudi koji se bave politikom je taj da ostanu na vlasti i položajima, a interesne grupe im to mogu omogućiti, pa na taj način nastaje prividan ugovor između te dvije strane sa ciljem ostvarenja međusobnih interesa. U prošlosti su postojala različita shvaćanja oko sukoba javnog interesa i interesnih grupa, ali može se reći da je javni interes ideal i da se njemu teži, pa se tako može zaključiti da nijedna državna regulacija nije savršena. Najvažnije pitanje je da li u praksi država djeluje u javnom interesu ili u interesu interesnih grupa? Berstein-ova tvrdnja govori da proces regulacije započinje u javnom interesu. Ukoliko uzmemo u obzir da je država ljudska tvorevina i ukoliko uzmemo u obzir da čovjek na početku svog života predstavlja „prazan list papira“, u tom slučaju možemo zaključiti da je sama država na početku imala ispravan podsticaj da djeluje u javnom interesu, ali kao što se i čovjek mijenja, a a na tom praznom papiru se oslikavaju njegove osobine, tako se i podsticaji države mogu promijeniti, te ona počinje djelovati u interesu interesnih grupa. Prema Bernstein-u, država, odnosno državni predstavnici koji se bave politikom, preko svojih interesa potpadaju pod uticaj interesnih grupa i zaboravljaju pravu namjenu države. Može se zaključiti da nesavršenost čovjeka i

njegovi osobni interesi mnogo utječu na državnu regulaciju i uopće na primjenu prava u praksi, što dovodi do nesavršenosti pravnog poretka, jer je on ipak ljudska tvorevina. Na kraju krajeva, iako pravni poredak u praksi nije savršen, svakako je bolje konstruiran od „prirodnih zakona“ (Petrović, 2019.).

Slika 1 – „Željezni trokut“

Izvor: (Šimović i Deskar-Škrbić, 2019.)

Slika 1. simbolički prikazuje međusobno isprepleten i interesima povezan odnos između izabranih političara, birokracije i interesnih skupina. Uz tako isprepleten odnos često se vežu pojmovi kao već spomenuto lobiranje, a nerijetko i politička korupcija. Krajnji cilj lobiranja je da određene skupine građana manipuliraju političkim sustavom donošenja kolektivnih odluka kako bi maksimizirali svoju korisnost. Ukoliko se ostvaruju povrti veći od normalnih, radi se o klasičnom primjeru rentijerstva ili iznuđivanja rente. Kroz lobiranje, a moguće i korupciju, stvara se trokut između političara koji donose zakone, programe i proračun, birokracije koja ih provodi te interesnih skupina koje od njih imaju koristi. Takve skupine raspolažu informacijama i dobro su organizirane. Političari manipulacijom birača i međusobnom razmjenom glasova osiguravaju izglasavanje takvih programa. Glasači sve to, prema Anthony

Downsu, „racionalno ignoriraju“, odnosno smatraju ta pitanja nevažnima jer prema dostupnim informacijama ne očekuju značajne troškove ili koristi takvog programa. (Šimović i Deskar-Škrbić, 2019.) Još neki od problema s kojima se susreće državna regulacija, a možemo ih razmatrati i kao državni nedostatak su sljedeći.

4.1. Problem sporosti

Prvi problem države je u donošenju odluka jer se traži doprinos mnogo zainteresiranih strana pa je postupak donošenja odluke dugotrajan. Zbog toga država sporo reagira na šokove, nerijetko i prekasno. Demokratski proces temelji se na pravilima i po prirodi stvari traje dugo. To osobito vrijedi za fiskalnu politiku, a daleko manje za monetarnu (Bićanić i Deskar-Škrbić, 2018.).

4.2. Problem poticaja

Drugi problem promatramo kroz domenu poticaja, gdje nepoželjni poticaji mogu stvoriti neefikasnost na tržištu. Primjerice, oporezivanje predstavlja ograničenje poticaja prema radu, posebice, ako se radi o progresivnom oporezivanju. Oporezivanje stvara tzv. mrtvi teret oporezivanja (dead weight loss), što može utjecati na ograničavanje potrošnje i proizvodnje. Nadalje, političari često izbjegavaju uvođenje poreza na internaliziranje negativnih eksternalija potaknuti političkom moći, ne mareći za dobrobit zajednice i maksimiziranje društvenog blagostanja. Tu su i nedovoljni poticaji te kontrola javnih poduzeća. Jednako tako, česte promjene u ekonomskoj politici mogu kod ekonomskih agenata izazvati pomutnju i neizvjesnost u planiranju budućih ulaganja, poreznih obveza, subvencija i sl (Sharma i Tomić, 2012.).

4.3. Problem s informacijama

Osim što država za svoje odlučivanje jednostavno treba više informacija, postoji i moguća preopterećenost informacijama, kašnjenje važnih informacija kao što je slučaj s objavljivanjem BDP-a, upitna je njihova točnost, greškom se mogu koristiti nepotrebne informacije te nerijetko postoje visoki troškovi njihova prikupljanja (Bićanić i Deskar-Škrbić, 2018.).

Kao što ni na tržištu nema uvijek potpunih i simetričnih informacija koje će osigurati maksimalnu efikasnost, tako ni država, nerijetko, ne može u potpunosti valorizirati

troškove i koristi svojih politika, iako su one kreirane u najboljem mogućem interesu za društvo. Uz sve to prisutna je i visoka razina asimetrije informacija između donositelja odluka i onih na koje odluke utječu, te na taj način nastaje problem.

4.4. Problem u distribuciji

Četvrti problem ima svoje uporište u neefikasnoj distribuciji ukupnog društvenog dohotka. Problem u distribuciji nastaje kada država u postupku raspodjele dohotka tretira različite društvene grupe na različit, preferencijalan, način. To vodi, ne samo alokativnoj neučinkovitosti, već i društvenim distorzijama koje dodatno narušavaju vezu između efikasnosti i jednakosti. Ako promatramo neuspjeh državnih intervencija s makro aspekta, onda se moramo baviti i različitim ekonomskim ideologijama. Od Smithove klasične makroekonomske vizije, koja se temelji na prirodnom redu nevidljive ruke koja daje inherentnu stabilnost tržištu, preko Keynesa koji osporava sposobnost tržišnih ekonomija u uspostavi ravnoteže te naglašava važnost aktivne državne uključenosti u kreiranje gospodarskog napretka, pa sve do Friedmana, monetarističke škole te nove klasične škole, koji sugeriraju kako djelovanje države na tržištu mora biti ekonomski neutralno. To je najbolje objasniti kroz monetarističko uporište (Sharma i Tomić, 2012.).

Naime, monetaristi smatraju kako je tržišna ekonomija sama po sebi stabilna, pa je monetarna politika efikasna samo kratkoročno, dok dugoročno gledano ne postoji trade-off između inflacije i nezaposlenosti. S druge strane, angažiranija fiskalna politika usmjerena na povećanje državnih rashoda samo sve više i više istiskuje privatnu potrošnju. Ovaj pristup dodatno razrađuje nova klasična makroekonomija koja se temelji na Lucasovim racionalnim očekivanjima te pretpostavci da su tržišta zapravo u ravnoteži, te samo ponekad bivaju izbačena iz tog stabilnog stanja. Jednako tako, polazi se od stava da je i Phillipsova krivulja kratkoročno okomita. Fiskalna i monetarna politika su, dakle, prema ovim školama ekonomske misli u najboljem slučaju beskorisne, a mogu biti čak i štetne zbog inflacije koju stvaraju. Dakle, ponovno uviđamo kako i u ekonomskoj teoriji postoji neusklađenost pogleda o važnosti državnih intervencija u rješavanju važnih gospodarskih problema (Sharma i Tomić, 2012.).

5. Zaključak

Kao što je prethodno navedeno, među ekonomistima se još uvijek provlači pitanje o tome treba li se država uplitati u gospodarstvo i voditi ga svojom nevidljivom rukom ili je najbolje da ono bude slobodno i nezavisno od strane države. Mišljenja se razlikuju još od vremena Adama Smitha, J.M. Keynesa, Milтона Friedmana pa sve do danas. S jedne strane nailazimo na organski stav u kojem se zagovaraju želje i potrebe države, odnosno zajednice kao cjeline, a s druge strane na mehanički stav prema kojem se djelatnost države ne bi smjela promatrati izvan želja i potreba pojedinca.

U Republici Hrvatskoj, kao i u većem dijelu Europe trenutno prevladava mišljenje da bi svi tržišni segmenti kao što su dobra, usluge, ideje, rad i ostali faktori trebali biti regulirani da bi se poboljšala organizacija tržišta te da bi se osigurala konkurentnost svih tržišnih sudionika. S obzirom da na tržištu djeluju pravne i fizičke osobe, zakonima je potrebno urediti statusna pitanja i osigurati nesmetan rad tržišta te jednak položaj svim sudionicima na tržištu. Tržište bez određenih zakona i pravila igre utvrđenih tim zakonom ne bi moglo djelovati. Kao što je vidljivo u 3. poglavlju kada se govori o monopolu, jedan od najboljih zakona za regulaciju tržišta je zakon o zaštiti tržišnog natjecanja koji ne dopušta pravnim i fizičkim osobama koje djeluju na tržištu da se koriste bilo kakvim ne regularnim radnjama kako bi se doveli u zavidan položaj u odnosu na konkurenciju. Ako se ne poštuju ugovori i zakoni, nema zaštite vjerovnika i sl., tada ne može biti govora ni o učinkovitom funkcioniranju tržišta. Iako, to ne znači da je država uvijek racionalna u svom ponašanju.

Treba imati u vidu da je intervencija države u gospodarstvu „mač s dvije oštrice“, odnosno da i ona ima svoje neuspjehe kao što je to prikazano u 4. poglavlju. Bilo da se radi o birokraciji koja ne slijedi interese biračkog tijela, nego vlastite interese ili o učinku mjera koje poduzimaju nositelji ekonomske politike koji je dobrim dijelom nepredvidiv. Na kraju krajeva, nesporan je i utjecaj različitih lobija na te mjere. Tu se još mogu nadovezati problemi kao što su sporost u donošenju odluka, što se reflektira na prekasnu državnu reakciju na gospodarske šokove, problem poticaja koji negativno utječe na poticaj prema radu, zatim problem s informacijama kod kojeg država može imati nedostatne ili asimetrične informacije što je dovodi u negativan položaj za donošenje odluka, te problem u neefikasnoj distribuciji ukupnog

društvenog dohotka koji nastaje kada država u postupku raspodjele dohotka tretira različite društvene grupe na različit, preferencijalan, način. Iako je i država pokazala neke svoje nedostatke u procesu reguliranja gospodarstva, mišljenje je da je gospodarstvo ipak sigurnije i stabilnije uz državnu intervenciju nego da je prepušteno u milost i nemilost „prirodnih zakona“. Državna bi intervencija trebala biti dozirana i ne nametljiva, ali prisutna, tako da se procesi na tržištu mogu sigurno i neometano odvijati, te da postoje jednaki uvjeti za sve sudionike. Konačan zaključak je da su i tržište i država prijeko potrebni za dobro funkcioniranje gospodarstva i da moraju djelovati skladno. Kada tržište može samo riješiti problem, država se ne treba miješati, ali kada tržište to nije u mogućnosti, država s punim pravom može i mora intervenirati.

Popis literature

KNJIGE:

1. Babić, M. (1998.), Makroekonomija, (Zagreb: Mate).
2. Benazić M. (2006.), Fiskalna politika i gospodarska aktivnost u Republici Hrvatskoj: model kointegracije, Ekonomski pregled.
3. Benić Đ. (2014.), Uvod u ekonomiju, (Zagreb: Školska knjiga).
4. Bićanić I. i Deskar-Škrbić M. (2018.), Mikroekonomika I za ekonomiste i neekonomiste s hrvatskim primjerima, (Zagreb: Arhivaanalitika).
5. Brummerhof D. (2000.), Javne financije, 7. Izdanje, (Zagreb: Mate).
6. Jurković P. (2002.), Javne financije, (Zagreb: Masmedia).
7. Mishkin S.F. i Eakins G.S. (2019.), Financijska tržišta i institucije, 8. Izdanje, (Zagreb: Mate).
8. Musgrave, R. i Musgrave, P. (1993.), Javne financije u teoriji i praksi, (Zagreb: Institut za javne financije) .
9. Rosen S.H. i Gayer T. (2010.), Javne financije, (Zagreb: Institut za javne financije)
10. Soumitra S. i Tomić D. (2012.), Ekonomska politika i makroekonomski management, (Zagreb: Mikrorad)
11. Šimović H. i Deskar-Škrbić M. (2019.), Ekonomika javnog sektora 3: javni izbor i donošenje kolektivnih odluka (Zagreb: Arhivanalitika)
12. Šimurina N., Šimović H., Mihelja Žaja M., i Primorac M., (2012.), Javne financije u Hrvatskoj, (Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb)

DIPLOMSKI RADOVI:

1. Vladislavić, P. "SLOBODNO TRŽIŠTE I DRŽAVNA REGULACIJA : završni rad." Undergraduate thesis, University of Split, Faculty of economics Split, 2016.

ČASOPISI:

1. Babić, M. (2005). 'Darivanje, preraspodjela i blagostanje', *Obnovljeni Život*, 60(3), str. 339-351. <https://hrcak.srce.hr/1093>
2. Coase R.A. (1960.), The Problems os Social Cost, *Journal of Law Economics*, str. 1-44.
3. Kesner Škreb M. (1993.), *Financijska Praksa*, 17 (3), 295-297., http://www.ijf.hr/pojmovnik/drzavni_neuspjesi.htm
4. Kobsa, O., (2008.), "Stabilizacijska politika Hrvatske 1990.-2005.." *Pravnik* 42, br. 86: 73-88. <https://hrcak.srce.hr/33878>
5. Mecanović Ivan i Zvonko Novosel., (2012.) , "Državne regulatorne agencije u funkciji regulacije tržišta i tržišne konkurencije." *Pravni vjesnik* 28, br. 3-4, str., 63-87. <https://hrcak.srce.hr/134389>
6. Nikolajev A., LVIII – (2015.), Coaseova teorema i njene praktične implikacije, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, str. 195-211
7. Petrović N. (2019.), Nužnost i nedostaci državne regulative na tržištu, (Institut za pravo i finansije).
8. Stiglitz E.J. (1986.), *Economics of Public Sektor*, W.W.Norton & Company, str. 6-8.
9. Šimović H. (2006.), Utjecaj fiskalnog sustava i fiskalne politike na konkurentnost gospodarstva, EFZG, Serija članaka u nastajanju, članak br. 06-12, *Ekonomska politika Hrvatske*
10. Tobin J., (1970.) , "On Limiting the Domain of Inquality", *Journal of Law and Economics*, No. 13, str. 263-277

INTERNETSKI PORTALI:

1. Anonymous, <https://zakon.hr/z/114/Zakon-o-za%C5%A1titi-tr%C5%BEi%C5%A1nog-natjecanja>
2. Anonymous, <http://www.aztn.hr/>
3. Anonymous, <https://www.forbes.com/sites/anaswanson/2014/09/10/meet-the-four-eyed-eight-tentacled-monopoly-that-is-making-your-glasses-so-expensive/#798ecf4f6b66>

4. Anonymous, <https://www.economicshelp.org/microessays/markets/monopoly-diagram/?fbclid=IwAR1Rcp2rP4sI050HvWAN6Ny-QwyagpIFxLVCsoBUo49fd-JepntoDDFRp-I>
5. Anonymous, <http://www.poduzetnistvo.org/news/rast-treba-poticati-domacom-potraznjom-a-ne-izvoznim-mjerama>
6. Anonymous, <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:403484>

Popis grafikona, slika i tablica

Popis Grafikona

Graf 1. - Internalizacija pozitivnih vanjskih učinaka subvencioniranjem, Jurković P. (2002.), Javne financije, (Zagreb: Masmedia)

Graf 2. - Internalizacija negativnih vanjskih učinaka oporezivanjem, Jurković P. (2002.), Javne financije, (Zagreb: Masmedia)

Graf 3. – Monopol graf, Tejvan Pettinger, (2019.),

<https://www.economicshelp.org/microessays/markets/monopoly-diagram/>

Popis tablica

Tablica 1. - Državno uklanjanje tržišnih nedostataka, Benić Đ. (2014.), Uvod u ekonomiju, (Zagreb: Školska knjiga)

Popis slika

Slika 1. – Željezni trokut, Šimović M. i Deskar-Škrbić M., (2019.), (Zagreb: Arhivanalitika)

Sažetak

Tržište je mjesto gdje se susreću ponuda i potražnja. Na njemu djeluju fizičke, ali i pravne osobe koje ostvaruju svoje ciljeve i interese, zbog kojih i stupaju u međusobne odnose. S obzirom da tržište ima određene nesavršenosti u smislu neravnomjerne preraspodjele dohotka ili bogatstva, stvaranja tržišne situacije gdje postoji samo jedan davatelj određene vrste proizvoda ili usluge, tzv. monopol, ponude javnih dobara uz ne optimalnu alokaciju resursa, te problem stvaranja vanjskih učinaka i dr., državna intervencija se nameće kao rješenje u otklanjanju nastalih problema koje tržište samo ne može korigirati. Država, da bi otklonila određeni problem, služi se raznim mjerama regulacije kao što su porezi, preraspodjela dohotka i sl., te donosi zakone koji su propisani u svrhu zaštite svih sudionika na tržištu od nezakonitih radnji i stavlja ih u jednak položaj. Državna regulacija također ima svojih nedostataka, ali usporedbom pozitivnih i negativnih efekata državne intervencije na tržištu, vidi se da pozitivni efekti nadvladavaju one negativne.

Ključne riječi: tržište, regulacija, nesavršenosti, državna intervencija

Summary

The market is a place where supply and demand are meeting. It is operated by physical and legal persons who pursue their goals and interests, which is why they engage in mutual relations. Given that the market has certain imperfections in terms of uneven redistribution of income or wealth, creating a market situation where there is only one provider of a particular type of product or service, a so-called monopolist, offering public goods with no optimal allocation of resources, and the problem of creating external effects, etc., state intervention is imposed as a solution in solving the resulting problems that the market cannot merely correct. The state, in order to solve a particular problem, uses various measures of regulation such as taxes, income redistribution, etc., and adopts laws that are prescribed to protect all market participants from illegal activities and puts them in the same position. State regulation also has its own imperfections, but by comparing the positive and negative effects of state intervention in the market it is seen that the positive effects outweigh the negative ones.

Key words: market, regulation, imperfections, state intervention